

HOMÉR

ILIAS

LEDA 2021

1. Mor a svár

Achilleův hněv, počátek hoře Achajů.
Nesčetné statečné duše smrtelných synů
blíží se k Hádu.
Těla hrdinů leží nahá na trojské pláni
na pospas toulavým psům a dravému ptactvu.

Byla to, Múzo, Diova vůle
ode dne, kterého trpký svár rozdělil Agamemnona,
mocného vládce lidu, s Achilleem?
Kdo z bohů je rozeštvál oba?
Diův a Letin syn. Roztrpčen na krále Agamemnona
seslal na tábor strašlivý mor
a muži hynuli v houfech, protože Atreův syn
urazil Chrysa, svatého kněze Apollonova.
Kněz přišel k rychlým achajským lodím
za uloupenou dcerou a přinášel výkupné za ni;
v rukou mu vlála stužka Apollonova na zlaté berle
a stařec úpěl ke všem Achajům,
hlavně k oběma vládcům,
synům Atreovým:

„Synové Atreovi a vy, Achajci s vlasy utaženými,
bozi z olympských výšin vám dejte
ztroskotat město Priamovo a vrátit se domů –
mně však vraťte mé dítě, vezměte dary
a bojte se Diova syna, jasného Střelce
Apollona!“

Achajské vojsko souhlasilo a volalo hned,
aby jen vládcové vzali starcovy dary
a kněze se nedotýkali!

Jen Agamemnon, Atreův syn, se vzepřel.
Vyhnal posupně kněze a křičel:

„Ať již tě, starče, u lodí širokých boků
nedopadnu!
Nezdrž se v táboře teď, ani se nevracej zítra!
Sice ti bude berla i stužka překážet na útěku!
Dívku nevydám, slyšíš!
Leda až zestárne za mořem v Argu v paláci mém
daleko od vlasti.
Bude tkát na mém stavu a spát se mnou v mém loži!
Ty však táhni a nedráždi mě, ať unikneš z tábora živ!“

Utichl Agamemnon. Stařec se zděsil
a příkrčil před jeho hněvem. Bez hlesu prchal
ke břehu burácejícího moře.

Když křik tábora za ním již tichl,
zaúpěl stařec k pánovi svému
Apollonovi, kterého zrodila Leto:

„Bože můj, Lučištníku,
který obetkáváš Chrysu stříbrem svých šípů,
slyš mě! Ty Apollo božský, jenž svatou Killou
a Tenedem vládneš!
Když jsem ti vystavěl líbezný chrámek,
když ti v oběti pálím štavnaté kýty býčí a kozlí,
splň mi ty zase mé přání:
ať Danaové
pykají za mé slzy v dešti tvých střel!“

Modlil se stařec zoufalou prosbu
a Foibos Apollon ho slyšel.

Seběhl z olympských výšin ve svatém hněvu
a na plecích visel mu luk a zavřený toulec;
v něm zvonily šípy, jak při hněvných krocích Lučištníkových
na sebe narážely.
A lučištník boží se řítíl
zachmuřen jako noc nejčernější.

Usedl na břehu u lodí širokých boků,
nasadil šíp a stříbrný luk
zaúpěl smrtelným svistem.
V táboře počali hynout nejdříve mezci a honicí psi.
Pak šípy se jaly srážet i muže.
Lučištník boží se nemíjel cíle;
na břehu plály pohřební hranice v řadách.

Již devět dní svištěly vojskem Apollonovy šípy,
desátého dne svolal Achilleus lid,
jak mu kázala Héra bělostných paží;
úzko jí bylo, když zřela danajské umírání.

Sbíhal se lid a tábor zčernal ve chvíli davem.
Uprostřed vojska povstal křepký Achilleus a řekl:
„Zdá se mi, synové Atreovi, že opět jsme byli
od cíle odražení.
Vraťme se raději domů a unikneme tak smrti.
Mor a bitevní vřava kosí danajské řady.
Ptejme se tedy věštce anebo kněze či vykladače
snů lidských, jež sesílá Zeus,
ať poví, proč Foibos Apollon zanevřel na nás tak krutě.
Zda pro sliby nesplněné či oběti, které jsme zanedbali?
Ať poví, zda touží po kouři z obětních jehňat
a vůni z pečení kozlích. A odvrátí zkázu.“

Domluvil Achilleus, usedl v kruhu a již se zvedl
Kalchas, Thestorův syn, jenž z letu ptactva
poznával přítomné, minulé i příští věci
a Foibovým věšteckým darem
dovedl achajské lodi až k trojským břehům.
Počal hovořit věstec:

„Achille, synu bohů, myslím, že vybízíš mě,
povědět o hněvu božího Střelce,
který se cíle nechybí nikdy.
Promluvím o něm, ty slyš
a přísahej, že budeš při mně slovem i skutkem,
až si popudím toho,
který je vůdcem Argejských a jehož všichni Achajci
slepě poslouchají.
Vládce, který má moc, je vždycky silnější malého muže.
I když dnes zkrotí svůj vztek,
žíví ho v srdci ztajeným záštím, až ho vybijí rázem.
Rozmysli si tedy, králi, zastaneš-li se mne!“

Odpověděl mu křepký běžec Achilleus:
„Odvaž se jen a pověz Danaům, jaká znamení viděls.
Neboj se, při Apollonovi, miláčku božím,
od něhož se ti dostává pokynů nebes!
Pokud na zemi žiji a do slunce zírám,
nesáhne na tebe nikdo u lodí širokých boků
v danajském vojsku – i když jsi myslel Agamemnona,
který se chvástá, že je z achajských vůdců nejmocnější!“

Teprve tehdy se odvážil věstec a řekl:
„Nevzbudily hněv boží sliby nesplněné,
nevzbudily ho oběti, které jsme zanedbali;
bůh zanevřel na nás pro svého kněze,

jejž urazil Agamemnon,
když mu nevydal dceru a odmítl dary.
Proto rozsévá boží luk hoře a bude je rozsévat dál
a nebude konce potupným strastem,
dokud se nevrátí k otci Chrysova dcera s očima rozjasněnýma
a bez výkupného
a dokud nebudou oběti svaté poslány do Chrysy.
Tak bude smyta vina.“

Domluvil věštec a usedl nazpět.

V zástupu povstal Atreův mohutný syn,
hrdina Agamemnon; povstal popuzen hněvem.
Vztek mu lomcoval sevřenou hrudí
a oči mu svítily temně.
Posupně vzhlédl a utrl se pak na Kalchanta:

„Nešťastníče, proč pro mne jsi věštil vždycky jen zlo?
Kupit na moji hlavu osudné chmury
je tobě rozkoší! Řekls mi někdy příjemnou věštbu?
Teď namlouváš Danaům, že boží luk
kosí jen pro mne achajské řady!
Protože já jsem zhrdl kněžskými dary
za dceru Chrysovu!
Vzal jsem si raději děvče, je pravda.
Je lepší než má žena Klytaimnestra.
Má krásnější tělo i tvář, a má vtip
a dovede tkát alespoň tak jako ona!
A přece ji vrátím, uznáte-li!
Je mně milejší žijící lid než vymřelý tábor!
Sežeňte mi však hned jiný královský dar,
ať nejsem mezi Argeji sám, jediný bez kořisti.
Komu náleží spíše než mně?
A vidíte všichni, jak se své krásné kořisti zříkám.“

Odpověděl mu křepký běžec Achilleus:
„Atreův synu, jsi slavný, ale jsi neukojitelný.
Kde vezmou Achajci pro tebe dar?
Nemáme nikde kořist nerozdělenou.
Co jsme z dobytých přístavů naloupili,
je rozdáno dávno a bylo by těžko
chtít to od lidí zpět. Vrať dívku bohu
a ostatní Achajové ti nahradí třikrát, čtyřikrát ztrátu,
až Zeus konečně dá
a budeme plenit kamennou Troji.“

Odpověděl mu mohutný vládce Agamemnon:
„Jsi statečný, Achillee, jsi podobný bohům,
ale teď myslíš jen na úskoky. A mne
neobloudíš a neumluvíš.
Či nechceš, abych já seděl tu s prázdnou,
jen když ty držíš svou kořist, říkáš-li,
že mám propustit děvče?
Dobrá, propustím, přinesou-li mi Achajové
náhradu, jakou si já budu přát a v plné hodnotě
kořisti mé.
Nepřinesou-li, půjdu si pro ni já sám!
A odvedu si *tvou* kořist anebo Aiantovu
či Odysseovu,
ať se pak vzteká ten, k němuž přijdu!
O tom však později více.
Teď spustíme do svatých vln jednu z černých svých lodí,
veslařů máme snad dost, a obtěžkejme ji
dary obětními.
Chrysova sličná dcera vstoupí pak na ni
a někdo z vůdců ať výpravu vede –
snad Aias či Idomeneus či jasný Odysseus,

anebo dokonce ty, Peleův synu, nejskvělejší z mužů –
a usmíří svatými oběťmi boha.“

Chmurně se zahleděl na něj křepký Achilleus a řekl:

„Běda, nestoudný muži! Myslíš jen na svůj prospěch.

Může tě ještě kdo z Achajů poslechnout, rozkážeš-li,
aby s poselstvím běžel nebo se mužně bil v boji?

Kvůli Trojanům a jejich svištícím kopím
jsem do války neplul.

Stéblo mi přes cestu nepřeložili
a nikdy mi hovězí stáda anebo hřebce neodehnali;
nikdy mi v hrudnaté Fthii, v kraji, který nás živil,
pole nepoplenili.

Dělí nás širé nivy, pohoří stinná a burácející moře.

Jen s tebou jsme jeli, nestydatý, jen tobě k vůli,
abychom pomstili na Trojanech Menelaa a tebe,
nestoudný pse!

Ale o to se pramálo staráš a to tě dnes sotva mrzí!

Teď sis dokonce vzpomněl, že vezmeš mi kořist,
kterou jsem urval stěží a kterou mi dali
Achajové.

Nikdy jsem nedostal tolik co ty,
když jsme loupili města na trojském břehu.

Je-li však zle v střídavém příboji války,
víš o mně dobře. Když se o kořist dělíš,
necháš si nejlepší díl její sám.

Já spokojím se jen s málem a vracím se k lodím
obtěžen leda únavou z boje.

Teď se však vrátím do rodné Fthie!

Je pro mne lépe, budu-li plout na lodích vydutých boků
k domovu zpět, než jako tvůj námezdný voják
ti hromadit poklady z kořisti své!“

Řekl mu Agamemnon, vládce mužů:
„Jen si jdi, kam tě táhne tvé srdce!
Já tě nebudu prosit, abys kvůli mně zůstal.
Mně zbudou ostatní Achajové
a dopomohou mi k ztracené cti,
rozhodne-li tak všemocný Zeus.
Hnusíš se mi, jak nikdo z králů potomků božích,
protože se jen v hádkách a ve svárech kocháš
a rvačkách!
Jsi-li snad silnější nás, máš své ctnosti z bohů, ne z lidí!
Stěhuj se domů s koráby svými a se svými druhy,
králi Myrmidonů! Nedbám tě prostě
a štekání tvé mi nepřekáží.
Slyš však mou hrozbu:
protože Foibos Apollon mi bere Chrysovu dceru,
pošlu ji s koráby svými a se svými plavci k jejímu otci;
půjdu však do tvého stanu a vezmu si Briseovu spanilou dceru,
tvou kořist,
aby sis uvědomil, že jsem více než ty
a že kdokoliv druhý
jen s bázní se blíží ke mně a bál by se prostě
se mnou se měřit!“

Domluvil. Syna Peleova však zachvátil hněv.
Srdce mu zakolísalo v zarostlých prsou nejistotou,
zda má vytrhnout od boku ostrý svůj meč,
rozehnat sněm a zabít Atreova syna,
či zdusit hněv a zkrotit duši.

Zatímco myšlenky ty mu zmítaly nitrem
a tasil již z pochvy veliký meč,
zjevila se mu Athéna. Héra bělostných paží
ji seslala z nebes, milujíc oba dva soky stejnou, mateřskou láskou.
Stanula za ním a zajela prsty do plavé kštic
syna Peleova.

Zděsil se Peleův syn, obrátil se a poznal
Pallas Athénu. Oči jí strašlivě plály. Zašeptal chvatně:
„Proč se mi zjevuješ ještě ty, dcero hřmícího Dia?
Chceš spatřit Agamemnonovu pýchu?
Přisahám ti a přísahu ve chvíli splním:
životem zaplatí teď svou nezkrotnou zvůli!“

Řekla mu Athéna plamenných zraků:
„Ztišit tvůj hněv a spatřit,
zda dovedeš poslechnout bohů, jsem přišla
z nebeských výšin z Héřiny vůle;
miluje vás oba stejnou, mateřskou láskou.
Skončete spor a nesahej po mém meči!
Spílej mu slovy a pohroz budoucí hanbou!
Protože to ti prozradit mohu:
přijde čas, že za svou hanbu dostaneš trojnásob darů.
Zdrž se a poslechni nás!“

Řekl jí křepký běžec Achilleus:
„Poroučíte mi bohyně obě, je třeba dbát vašich slov,
i když se vzpírá srdce v mé hrudi.
Je to tak lépe. Kdo poslechne bohů,
vyslyšen bude.“

Zmlkl a těžce sevřel stříbrný jílec,
zarazil do pochvy mohutný meč a poslechl příkazu Athénina.
Ta stoupala k vrcholům Olympu,
sídlu hřmícího Dia a ostatních bohů.
Peleův syn se však jal znovu zachvácen hněvem
spílat tvrdými slovy:

„Opilý chlape, máš oči jak pes a vylekaný jsi jak srna!
Odvážil ses už někdy vytrhnout s bojovníky
a bít se v boji

či ležet s nejmělejšími Achaji v krytu
a číhat? To se ti přičí k smrti.
Patrně lze v achajském táboře širém
kořistit na úkor toho, kdo odvalu měl
ozvat se proti tobě,
králi povalečů, který na jatka ženeš jen druhé!
Jinak by dnešní tvůj čin byl poslední v životě tvém!
Řeknu ti přímo a zapřísáhnu se přísahou těžkou
– při této berle, z níž lístky a haluze nikdy nevyrazí
od chvíle té, co uřata byla ze svého kmene v horách,
a která se nikdy již nezazelená; sekera osekala
z ní listy i kůru; teď ji achajští synové pozvedají,
soudíce lid a chráníce právo v Diově jménu –
při ní se zaklínám přísahou strašnou:
přijde čas, že budou achajští synové toužit
po Achilleovi!
Pak budeš marně se snažit a rvát se o záchranu,
až bude klesat ubitý lid
pod vraždícíma rukama Hektorovýmá!
Pak budeš úpět zmučenou duší, proč sis tak málo vážil
nejlepšího z Achajů!“

Domluvil Peleův syn, mrštil do prachu berlou
pobitou zlatými hřeby a usedl nazpět.

Na druhé straně stál posupně Atreův syn.

Na sněmovišti se zvedl Nestor, král pylský,
řečník, jemuž se slova linula ze rtů sladší než med.
Dvě smrtelná pokolení již odešla navěky ve svatém Pylu,
která zřel před léty rodit se, růst.
Teď byl již králem třetího pokolení
a jal se radit sněmu moudrými slovy: